

Educació en Valors Cívics i Ètics

Primer curs de l'ESO

Dossier de Seqüenciació d'Activitats de Classe

Projecte Filosofia 11-18

IRS
Rubió
i Ors

Institut Rubió i Ors
L'Hospitalet de Llobregat

FILOSOFIA 11–18

EDUCACIÓ EN VALORS CÍVICS I ÈTICS

1r ESO — PRIMER TRIMESTRE

APRENDRE A PENSAR

Durada prevista: 11 sessions d'una hora

Competències predominants: CE1 i CE2

ODS relacionats: ODS 4 i ODS 16

Producte final: primera resposta filosòfica individual corregida amb KRÍNOS ESO 1.

OBJECTIUS DEL TRIMESTRE

En acabar el trimestre, l'alumnat hauria de ser capaç de:

- distingir una pregunta filosòfica d'una pregunta merament factual;
- comprendre elementalment la diferència entre mite i logos;
- entendre que la filosofia neix de la pregunta i del qüestionament;
- diferenciar opinió i coneixement;
- identificar una tesi;
- donar almenys una raó que justifiqui una afirmació;
- distingir una raó pertinent d'una raó feble o irrellevant;
- detectar contradiccions senzilles;
- participar en una discussió filosòfica respectant les regles del diàleg;
- redactar una resposta filosòfica breu amb l'estructura:

TESI → RAÓ → EXEMPLE.

VOCABULARI BÀSIC DEL TRIMESTRE

Filosofia

Pregunta filosòfica

Mite

Logos

Explicació

Opinió

Coneixement

Tesi

Raó
Argument
Exemple
Coherència
Contradicció
Objecció

No cal que l'alumnat memoritzi definicions llargues. L'objectiu és que aprengui progressivament a **utilitzar correctament aquests conceptes**.

RUTINA GENERAL DE CLASSE

Sempre que sigui possible:

- 1. Pregunta inicial — 5/10 minuts**
- 2. Explicació — 10/15 minuts**
- 3. Activitat o text — 10/15 minuts**
- 4. Discussió — 10/15 minuts**
- 5. Escriptura individual — 5/10 minuts**

El quadern de l'alumne tindrà sempre dues parts:

CONCEPTES

Allò que ha d'aprendre.

PENSO

Una petita resposta pròpia argumentada.

SESSIÓ 1

QUÈ ÉS UNA PREGUNTA FILOSÒFICA?

Objectiu

Descobrir que no totes les preguntes són del mateix tipus i identificar preguntes que no poden resoldre's simplement buscant una dada.

Conceptes

Filosofia
Pregunta
Pregunta factual
Pregunta filosòfica

1. Entrada — 5 minuts

Escriu a la pissarra:

Quantes persones viuen a Catalunya?

Què significa ser una bona persona?

Pregunta:

—Quina diferència hi ha entre aquestes dues preguntes?

No expliquis encara la resposta.

Deixa que parlin.

2. Explicació — 10 minuts

Explicació del professor:

Hi ha preguntes que podem respondre buscant informació.

Per exemple:

Quina és la capital de Grècia?

Podem consultar un llibre o internet i obtenir una resposta.

Però hi ha altres preguntes:

Què és la justícia?

No n'hi ha prou amb buscar una dada.

Cal pensar què significa el concepte, comparar respostes i donar raons.

Aquest segon tipus de pregunta és característic de la filosofia.

Definició per al quadern

Pregunta filosòfica: pregunta sobre qüestions fonamentals que necessita reflexió i argumentació i que no es resol simplement consultant una dada.

3. Activitat — 15 minuts

Classificar:

1. Quants planetes té el sistema solar?
2. És possible saber-ho tot?
3. Quina temperatura fa avui?
4. Què significa ser lliure?
5. Qui va escriure el Quixot?
6. Existeix una vida bona?
7. Quin és l'animal més ràpid?
8. Som responsables de tot el que fem?
9. Quan va néixer Plató?
10. Què és la veritat?

Han de marcar:

F = factual

P = filosòfica

4. Discussió — 15 minuts

Selecciona:

Què significa ser lliure?

Pregunta progressivament:

—Algú pot donar una resposta?

—Per què?

—Algú pensa diferent?

—Quina resposta és millor?

—Com podem decidir entre dues respostes?

Aquí apareix espontàniament el concepte de **raó**.

5. PENSO — 10 minuts

Escriu una pregunta filosòfica que t'interessi i explica en dues o tres línies per què creus que és filosòfica.

Evidència

Diagnòstica.

No qualificaria encara.

SESSIÓ 2

PER QUÈ ELS ÉSSERS HUMANS ENS FEM PREGUNTES?

Objectiu

Relacionar filosofia, sorpresa, ignorància i desig de comprendre.

Conceptes

Admiració

Curiositat

Ignorància

Coneixement

1. Pregunta inicial

Escriu:

Un animal pot preguntar-se per què existeix?

Deixa cinc minuts de discussió.

2. Explicació

Presenta una idea elemental d'Aristòtil:

La filosofia comença quan alguna cosa que semblava normal deixa de semblar-nos evident i ens sorprèn.

Exemples:

Veiem el cel cada dia.

Però podem preguntar:

Per què existeix alguna cosa en comptes de no existir res?

Ens mirem al mirall.

Però podem preguntar:

Què fa que jo sigui jo?

Dormim cada nit.

Però podem preguntar:

Com sé que ara no estic somiant?

Idea central

Filosofar comença quan deixem de considerar evident allò que sempre havíem donat per suposat.

3. Activitat

Transformar afirmacions normals en preguntes filosòfiques.

Exemple:

Tots morim.

→

La mort dona valor a la vida o l'hi treu?

Proposa:

- Tots tenim un cos.
- Vivim amb altres persones.
- Els animals senten dolor.
- Hem d'obeir normes.

- Utilitzem tecnologia.
 - Recordem el passat.
-

4. Discussió

Escollir entre tots la millor pregunta produïda.

No perquè sigui “original”, sinó perquè permeti pensar.

5. PENSO

Quina pregunta sobre la vida humana et sembla més difícil de respondre?
Explica per què.

SESSIÓ 3

MITE I LOGOS

Objectiu

Entendre que els humans han intentat explicar sempre la realitat però no totes les explicacions utilitzen els mateixos procediments.

Conceptes

Mite

Logos

Causa

Explicació racional

1. Pregunta inicial

Per què plou?

Recollir possibles respostes.

Després:

Imaginem una societat que expliqués la pluja dient que un déu està enfadat. Com podríem saber si aquesta explicació és correcta?

2. Explicació

No presentar mite com a “mentida”.

Explicar:

Els mites són narracions tradicionals que intenten explicar l’origen del món, els fenòmens naturals o la condició humana.

El pensament racional busca explicacions que puguin ser discutides, justificades i contrastades.

Distinció elemental

Mite: explicació mitjançant narracions, déus, herois o forces sobrenaturals.

Logos: explicació que intenta utilitzar observació i raonament.

3. Exemple

Explicació mítica:

Els llamps són produïts per Zeus.

Explicació racional:

Els llamps són descàrregues elèctriques produïdes entre regions amb diferències de càrrega.

Pregunta:

—Quina diferència hi ha entre totes dues?

4. Activitat

Donar tres fenòmens:

- terratrèmols;

- estacions de l'any;
- eclipsi.

Per grups:

inventar una explicació mítica i una explicació racional.

5. Discussió filosòfica

Pregunta important:

Una explicació racional sempre és vertadera?

Resposta que interessa descobrir:

No.

Una explicació racional també pot ser equivocada.

La diferència és que presenta raons que poden ser discutides i corregides.

Aquesta idea és molt important.

6. PENSO

Per què una explicació racional pot ser millor que una explicació que simplement acceptem perquè sempre s'ha explicat així?

6 línies màxim.

SESSIÓ 4

DE QUÈ ESTÀ FET TOT?

Els primers filòsofs

Objectiu

Mostrar la filosofia presocràtica com una recerca racional sobre la naturalesa.

Autors

Tales

Anaximandre

Heràclit

No cal memoritzar dates.

1. Pregunta

Porta tres objectes:

una pedra,

un got d'aigua,

una planta.

Pregunta:

Podria existir alguna cosa comuna a totes tres?

2. Explicació

Alguns dels primers filòsofs grecs van intentar descobrir si darrere la diversitat del món hi havia algun principi comú.

Tales

Proposa l'aigua.

No és important que la resposta sigui correcta.

És important que intenti buscar **una causa natural**.

Anaximandre

Pensa que l'origen no pot ser una cosa concreta com l'aigua.

Parla de l'**àpeiron**, allò indefinit o il·limitat.

Heràclit

Insisteix en el canvi:

Tot canvia.

No cal presentar sistemes complets.

3. Activitat

Pregunta:

Si haguessis de defensar que totes les coses tenen algun element o principi comú, quin proposaries?

Han de donar:

TESI + RAÓ.

Exemple:

Crec que el principi fonamental és l'energia perquè totes les coses necessiten energia per canviar.

No cal que científicament sigui perfecte.

Estem treballant forma argumentativa.

4. Discussió

Comparar tres hipòtesis.

Pregunta:

—Quina està millor argumentada?

No:

—Quina és correcta?

5. PENSO

Tales probablement s'equivocava quan deia que l'aigua era el principi de totes les coses. Per què, malgrat això, és filosòficament important?

SESSIÓ 5

SÒCRATES: SABER QUE NO SABEM

Objectiu

Descobrir la importància de reconèixer la pròpia ignorància i aprendre el procediment socràtic de preguntar.

Conceptes

Sòcrates

Ignorància

Diàleg

Definició

1. Entrada provocadora

Pregunta:

Qui sap què és l'amistat?

Segurament molts aixecaran la mà.

Demana una definició.

Escriu-ne una.

Després comença a buscar excepcions.

Exemple:

“Un amic és algú amb qui t’ho passes bé.”

Pregunta:

Si m’ho passo bé amb algú que acabo de conèixer, ja és amic meu?

2. Explicació

Presenta Sòcrates.

No escrivia llibres.

Conversava.

Preguntava.

Quan algú afirmava saber què era la justícia, el valor o la bondat, Sòcrates li demanava que ho definís.

Després examinava la definició.

Idea fonamental

Reconèixer que no sabem una cosa **no és fracassar**.

És el començament de la investigació.

3. Taller socràtic

Concepte:

VALENTIA.

Alumne A:

defineix.

Professor:

busca contraexemple.

Exemple:

“Ser valent és no tenir por.”

Contraexemple:

Una persona que entra en un edifici en flames per rescatar un nen pot tenir molta por i ser valenta.

Per tant, cal revisar la definició.

4. Grups

Conceptes:

- amic;
- valent;
- just;
- feliç.

Cada grup:

1. proposa una definició;
 2. busca una excepció;
 3. millora la definició.
-

5. PENSO

Per què és útil adonar-nos que una definició que semblava bona pot ser incorrecta?

SESSIÓ 6

OPINIÓ I CONEIXEMENT

Objectiu

Distingir «creure que» de «saber que».

Conceptes

Opinió
Creença
Coneixement
Justificació
Evidència

1. Pregunta

Si estic absolutament segur que demà plourà, significa que sé que plourà?

2. Explicació

Exemple:

Crec que hi ha vida extraterrestre.

Pot ser una opinió raonable.

Però no significa necessàriament:

Sé que existeix vida extraterrestre.

Pregunta:

Què necessitem perquè una afirmació sigui coneixement?

No cal entrar encara en epistemologia formal.

Treballarem:

afirmació + justificació + proves.

3. Activitat

Classificar:

OPINIÓ / CONEIXEMENT / NO HO PODEM DETERMINAR

1. París és la capital de França.
 2. La pizza és el millor menjar del món.
 3. Existeix vida en altres planetes.
 4. Dos més dos són quatre.
 5. Aquesta pel·lícula és dolenta.
 6. Demà plourà.
 7. La Terra gira al voltant del Sol.
 8. Tothom hauria de ser vegetarià.
-

4. Problema filosòfic

Pregunta:

Podem conèixer coses sobre les quals no podem fer experiments?

Per exemple:

És injust castigar algú innocent?

Aquí poden veure que filosofia i ciència no fan exactament el mateix.

5. PENSO

Explica la diferència entre dir «crec que X» i «sé que X». Posa un exemple.

SESSIÓ 7

QUÈ ÉS UN ARGUMENT?

Aquesta és probablement **la sessió més important del trimestre**.

Objectiu

Distingir opinió i argument.

Conceptes

Tesi

Raó

Argument

Premissa, només opcionalment

1. Pissarra

Escriu:

Els animals haurien de tenir drets.

Pregunta:

És una argumentació?

Resposta:

No.

És una **tesi**.

Ara:

Els animals haurien de tenir drets perquè són éssers capaços de sentir dolor.

Ara sí tenim:

TESI + RAÓ.

2. Fórmula

Escriure gran:

ARGUMENTAR = AFIRMAR + JUSTIFICAR

o bé:

TESI + PERQUÈ + RAÓ

3. Activitat 1

Convertir opinions en arguments:

L'escola hauria de començar més tard.

Els animals no haurien de viure en zoològics.

No sempre hem d'obeir.

Els robots mai no seran persones.

Mentir no sempre és dolent.

Cada alumne ha d'afegir:

perquè...

4. Activitat 2

Distingir tesi i raó.

Hauríem de protegir els boscos perquè molts éssers vius depenen d'ells.

Tesi: Hauríem de protegir els boscos.

Raó: Molts éssers vius depenen d'ells.

5. Discussió

Pregunta:

Una raó converteix automàticament qualsevol argument en un bon argument?

No.

Exemple:

No hauríem de tenir classe demà perquè demà és dimarts.

Hi ha raó gramaticalment, però no és pertinent.

Això prepara la sessió 8.

6. PENSO

Pregunta:

Els alumnes haurien de poder utilitzar el mòbil durant l'hora del pati?

Resposta obligatòria:

Tesi + dues raons.

8 línies màxim.

SESSIÓ 8

RAONS BONES I RAONS DOLENTES

Objectiu

Comprendre que no totes les justificacions tenen el mateix valor.

Conceptes

Raó pertinent
Raó irrellevant
Raó suficient
Exemple

1. Pregunta

Per què hem d'acceptar una opinió només perquè la diu una persona famosa?

2. Explicació

Un bon argument necessita raons relacionades amb allò que intentem demostrar.

Exemple:

Aquest restaurant és el millor perquè hi menja un futbolista famós.

Potser el futbolista no sap res de cuina.

3. Activitat

Valorar de 0 a 2:

0 = no serveix

1 = raó feble

2 = bona raó

Cas A

No hauríem d'abandonar animals perquè és cruel fer patir innecessàriament un ésser viu.

Cas B

No hauríem d'abandonar animals perquè el meu cosí es diu Jordi.

Cas C

Tothom hauria de portar uniforme perquè queda bonic.

Cas D

L'uniforme pot reduir algunes diferències visibles entre alumnes.

4. Introducció de l'exemple

Una bona argumentació pot reforçar-se amb un exemple.

Estructura:

Tesi

Raó

Exemple

5. Exercici

Pregunta:

Sempre hem de dir la veritat?

Han d'escriure:

1. Tesi.
 2. Raó.
 3. Exemple.
-

SESSIÓ 9

QUÈ ÉS UNA CONTRADICCIÓ?

Objectiu

Detectar incompatibilitats entre afirmacions.

Conceptes

Coherència

Contradicció

1. Pissarra

Totes les persones tenen dret a expressar la seva opinió.

I després:

Les persones que pensen diferent de mi no haurien de poder parlar.

Pregunta:

Podem defensar totes dues afirmacions simultàniament?

2. Explicació

Una argumentació ha de ser coherent.

No podem afirmar A i negar A en el mateix sentit i al mateix temps.

Sense entrar en lògica formal.

3. Joc de contradiccions

Detectar quines parelles són problemàtiques:

A

Ningú hauria de mentir mai.

De vegades està bé mentir per protegir algú.

B

Tots els animals necessiten aigua.

Els gossos necessiten aigua.

No hi ha contradicció.

C

Cadascú ha de poder decidir per si mateix.

Ningú hauria de poder decidir coses amb les quals jo no estic d'acord.

4. Aplicació filosòfica

Problema:

Vull que tothom respecti la meua llibertat, però jo no respecto la dels altres.

Quina incoherència hi ha?

5. PENSO

Per què una contradicció debilita un argument?

Demaneu un exemple inventat.

SESSIÓ 10

TALLER DE DISCUSSIÓ FILOSÒFICA

ÉS MILLOR CONÈIXER UNA VERITAT DESAGRADABLE?

Aquesta sessió serveix d'assaig general per a KRÍNOS.

Objectiu

Posar en pràctica oralment:

tesi,

raó,

exemple,

objecció.

Pregunta central

És millor saber sempre la veritat, encara que ens faci patir?

1. Pensament individual — 5 minuts

Sense parlar amb ningú:

Sí / No / Depèn.

Una raó.

2. Grups — 10 minuts

Cada grup ha d'escollir:

una tesi,

dues raons,

un exemple.

3. Normes del debat

Escriure a la pissarra:

NO N'HI HA PROU AMB:

«No estic d'acord.»

Cal dir:

«No estic d'acord perquè...»

NO ATAQUEM PERSONES.

Critiquem arguments.

PODEM CANVIAR D'OPINIÓ.

Canviar d'opinió després d'escoltar una bona raó **no és perdre**.

Aquesta idea és pedagògicament molt important.

4. Debat — 20 minuts

El professor actua principalment com a moderador socràtic.

Preguntes útils:

Quina és exactament la teva tesi?

Quina raó tens?

Pots donar un exemple?

Sempre seria així?

Algú pot trobar una excepció?

Què respondries a aquesta objecció?

5. Reflexió final — 10 minuts

Pregunta:

Has canviat alguna idea durant el debat?

Si sí:

Quina raó t'ha fet canviar?

Si no:

Quina raó ha reforçat la teva posició?

SESSIÓ 11

PRIMERA PROVA FILOSÒFICA — KRÍNOS ESO 1

PART A — CONCEPTES

20–25 minuts.

1. Explica amb les teves paraules:

Pregunta filosòfica

Opinió

Argument

Contradicció

2. Digues quina és la tesi i quina és la raó:

Hauríem de protegir els animals perquè poden patir.

3. Converteix en argument:

Les persones haurien de llegir més.

4. Hi ha contradicció?

Totes les persones mereixen respecte.

Algunes persones no mereixen cap respecte perquè pensen diferent de mi.

Explica la resposta.

PART B — RESPOSTA FILOSÒFICA

30 minuts.

Pregunta

Una persona ha de pensar sempre per ella mateixa o de vegades és millor acceptar el que pensen els altres?

Instruccions per a l'alumne

Escriu entre aproximadament **8 i 12 línies**.

Has de:

1. respondre clarament la pregunta;
2. donar almenys una raó;
3. posar un exemple;
4. intentar que la resposta no es contradigui.

No hi ha una única resposta correcta.

Es valorarà **com justifiques la teva posició**.

CORRECCIÓ KRÍNOS ESO 1

Aplicar a la Part B:

Criteri	Punts
Comprensió de la pregunta	20
Tesi clara	20
Argumentació	25
Ús de conceptes	20
Expressió i coherència	15
Total	100

PORTAFOLIS DEL PRIMER TRIMESTRE

En acabar les 11 sessions, cada alumne hauria de conservar almenys:

1. La seva primera pregunta filosòfica.
2. Activitat mite/logos.
3. Hipòtesi presocràtica.
4. Definició socràtica.
5. Opinió/coneixement.
6. Primer argument.
7. Argument amb exemple.
8. Exercici de contradicció.
9. Reflexió sobre el debat.
10. Prova KRÍNOS 1.

A la primera pàgina del quadern jo faria enganxar aquesta targeta:

COM PENSA UN FILÒSOF?

1. Què em pregunten?

2. Què penso?
 3. Per què ho penso?
 4. Quin exemple puc donar?
 5. Algú podria pensar diferent?
-

CRITERIS DE PROGRESSIÓ DEL TRIMESTRE

NIVELL INICIAL

«Jo penso que sí.»

NIVELL 1

«Jo penso que sí perquè...»

NIVELL 2

«Jo penso que sí perquè... Per exemple...»

NIVELL 3

«Jo penso que sí perquè... Per exemple... Algú podria dir que...»

No exigirem encara sistemàticament el nivell 3.

Però començarem a mostrar-lo.

AUTORS TREBALLATS

Al final del primer trimestre només cal que reconeguim:

PRESOCRÀTICS

Van intentar explicar racionalment la naturalesa.

TALES

Va buscar un principi comú de la realitat.

ANAXIMANDRE

Va proposar l'àpeiron.

HERÀCLIT

Va destacar el canvi.

SÒCRATES

Va convertir la pregunta, la definició i el diàleg crític en instruments de filosofia.

No faria un examen memorístic dels autors.

El que importa és que puguin associar:

Sòcrates → preguntar

presocràtics → buscar explicacions racionals

RESULTAT ESPERAT AL NADAL

Si el trimestre funciona, un alumne de 1r hauria d'haver començat a abandonar:

«Perquè sí.»

«És la meva opinió.»

«Cadascú pensa el que vol.»

I començar a entendre que una discussió filosòfica exigeix:

«Aquesta és la meva posició i aquestes són les meves raons.»

Aquest és, per a nosaltres, l'objectiu real del primer trimestre de **Filosofia 11–18**.

FILOSOFIA 11–18

EDUCACIÓ EN VALORS CÍVICS I ÈTICS

1r ESO — SEGON TRIMESTRE

REALITAT, VERITAT I ÉSSER HUMÀ

Durada prevista: 11 sessions d'una hora

Sessions: 12–22

Competències predominants: CE1 i CE4

ODS relacionats: ODS 4 i ODS 16

Producte final: resposta filosòfica individual corregida amb KRÍNOS ESO 1.

OBJECTIUS DEL TRIMESTRE

En acabar el trimestre, l'alumnat hauria de ser capaç de:

- distingir entre realitat i aparença;
- entendre que els sentits poden informar-nos, però també enganyar-nos;
- formular una primera idea sobre què significa “veritat”;
- distingir error, ignorància i mentida;
- reflexionar sobre què és una persona;
- plantejar elementalment el problema cos-ment;
- comprendre el problema de la identitat personal;
- pensar críticament les diferències entre humans i animals;
- reflexionar sobre la relació entre pensament i llenguatge;
- construir respostes filosòfiques amb estructura:

TESI → RAÓ → EXEMPLE.

Començarem també a introduir, sense exigir-la sempre:

OBJECCIÓ.

VOCABULARI DEL TRIMESTRE

Realitat

Aparença

Sentits

Veritat

Falsedat

Error

Ignorància

Mentida

Persona
Identitat
Cos
Ment
Consciència
Memòria
Llenguatge
Pensament

SESSIÓ 12

ÉS REAL TOT EL QUE VEIEM?

Objectiu

Introduir el problema filosòfic de la realitat i l'aparença.

Conceptes

Realitat
Aparença
Percepció

1. Pregunta inicial

Escriu a la pissarra:

Si una cosa sembla real, significa que és real?

Deixa que responguin.

Pots preguntar:

- Un somni sembla real mentre somiem?
 - Una il·lusió òptica sembla real?
 - Una pel·lícula pot fer-nos por sabent que és ficció?
-

2. Activitat visual

Mostra una il·lusió òptica senzilla.

Per exemple:

dues línies que semblen tenir longitud diferent però són iguals.

Pregunta:

Què ens diu la vista?

I després:

Què sabem després de mesurar?

3. Explicació

Els nostres sentits ens permeten conèixer el món.

Però no són infal·libles.

A vegades:

- una cosa sembla més gran del que és;
- una cosa sembla moure's i no es mou;
- interpretem malament un soroll;
- confonem una ombra amb una persona.

Això planteja una pregunta filosòfica:

Com podem distingir el que és real del que només ho sembla?

4. Exercici

Classificar situacions:

A

Veus un pal dins de l'aigua i sembla doblegat.

B

Somies que estàs volant.

C

Veus una cadira davant teu.

D

Confons una persona llunyana amb un amic.

Preguntar:

Quina diferència hi ha entre percebre alguna cosa i saber com és realment?

5. PENSO

Explica una situació en què alguna cosa et pugui semblar real i després descobreixis que no era com pensaves.

Acaba:

Això demostra que...

SESSIÓ 13

PLATÓ I L'AL·LEGORIA DE LA CAVERNA

Objectiu

Comprendre elementalment la diferència entre aparença i realitat a través de Plató.

Conceptes

Plató

Caverna

Aparença

Realitat

Educació

Coneixement

1. Pregunta inicial

Imagina que des que vas néixer només has vist una pantalla. Podries saber com és el món real?

2. Relat

Explicar oralment l'al·legoria de la caverna.

Sense carregar-la de teoria de les Idees.

Versió essencial:

Uns presoners han viscut sempre dins d'una caverna.

Només poden mirar una paret.

Darrere d'ells hi ha objectes i una font de llum.

Els presoners només veuen les ombres dels objectes.

Com que mai no han vist res més, creuen que les ombres són tota la realitat.

Un presoner és alliberat.

Primer la llum li fa mal.

Poc a poc descobreix els objectes.

Finalment surt a l'exterior.

Comprèn que allò que abans considerava real només era una aparença.

3. Preguntes

- Per què els presoners pensen que les ombres són reals?
 - El presoner alliberat aprèn immediatament?
 - Per què el coneixement pot ser incòmode?
 - Què podria representar avui una “caverna”?
-

4. Important

Evitaria la banalització:

“Les xarxes socials són la caverna.”

Pot aparèixer, però no donar-la com a resposta oficial.

La pregunta ha de ser:

Què podria funcionar com una caverna si ens impedeix veure una realitat més complexa?

5. Activitat

Dibuixar tres columnes:

Caverna	Exterior	Significat
Ombres	Objectes reals	Aparença / realitat
Presoners	Persona alliberada	Ignorància / coneixement
Sortida difícil	Descobriment	Educació

6. PENSO

Per què Plató representa l'aprenentatge com una sortida difícil de la caverna i no com una cosa fàcil?

SESSIÓ 14

PODEM CONFIAR EN ELS SENTITS?

Objectiu

Comprendre que percepció i coneixement no són exactament el mateix.

Conceptes

Sentits

Percepció

Error

Raó

1. Experiment senzill

Pregunta:

L'aigua està calenta o freda?

Si és possible, fer l'experiment de tres recipients:

aigua freda,

aigua tèbia,

aigua calenta.

Una mà primer en freda.

L'altra en calenta.

Després totes dues en tèbia.

La mateixa aigua sembla diferent a cada mà.

2. Pregunta

Si els dos sentits donen informacions diferents, quina és correcta?

3. Explicació

Els sentits són necessaris.

Però a vegades cal:

- repetir observacions;
- comparar;
- mesurar;
- raonar;
- utilitzar instruments.

Això permet diferenciar:

percebre

de

saber.

4. Introducció molt elemental a Descartes

Explica només el problema:

Descartes es pregunta:

Si alguna vegada els sentits m'han enganyat, puc estar completament segur de tot el que percebo?

No cal explicar encara el cogito.

5. Activitat

Quines coses coneixem principalment amb:

sentits / raó / tots dos?

- El foc crema.
 - $2 + 2 = 4$.
 - Una taronja és àcida.
 - Un triangle té tres costats.
 - Plou.
 - Una promesa trencada pot ser injusta.
-

6. PENSO

Si els sentits de vegades ens enganyen, hauríem de deixar de confiar-hi? Explica per què.

SESSIÓ 15

QUÈ ÉS LA VERITAT?

Objectiu

Introduir la veritat com a problema filosòfic.

Conceptes

Veritat

Falsedat

Afirmació

Realitat

Justificació

1. Pissarra

Escriu:

Barcelona és a Catalunya.

Barcelona és a França.

Pregunta:

Per què una és vertadera i l'altra és falsa?

2. Explicació elemental

Quan fem una afirmació sobre el món podem preguntar si allò que diem correspon amb els fets.

Exemple:

“La porta està oberta.”

És vertader si la porta està oberta.

És fals si està tancada.

Però no totes les qüestions són tan fàcils:

“Aquesta llei és justa.”

“Una vida feliç és una vida bona.”

Aquí necessitem argumentar.

3. Distinció important

No confondre:

“És veritat”

amb

“Hi estic d’acord”.

Una afirmació no es torna vertadera simplement perquè moltes persones la creguin.

4. Activitat

Classificar:

Afirmacions factuais

La Terra té un satèl·lit natural.

Judicis

La Lluna és l’astre més bonic.

Problemes filosòfics

Existeixen veritats morals?

5. Pregunta forta

Si tothom cregués una cosa falsa, deixaria de ser falsa?

Exemple:

Durant molt temps molta gent va pensar que el Sol girava al voltant de la Terra.

6. PENSO

Explica per què una afirmació no es converteix automàticament en vertadera perquè molta gent hi cregui.

SESSIÓ 16

ERROR, IGNORÀNCIA I MENTIDA

Objectiu

Distingir tres maneres diferents de no dir la veritat.

Conceptes

Error

Ignorància

Mentida

Intenció

1. Tres casos

Cas A

Dic:

“Roma és la capital de França.”

Perquè realment ho crec.

Cas B

Em pregunten la capital de França i responc:

“No ho sé.”

Cas C

Sé que París és la capital de França però dic:

“Roma.”

Per enganyar.

2. Pregunta

Són exactament el mateix?

3. Definicions

Error: creure o afirmar una cosa falsa pensant que és vertadera.

Ignorància: no saber una cosa.

Mentida: dir deliberadament una cosa que considerem falsa amb intenció d'enganyar.

4. Problema filosòfic

Què és pitjor: equivocar-se o mentir?

No hi ha resposta única.

Han d'argumentar.

5. Casos

Cas 1

Un metge dona una informació equivocada perquè les proves eren incorrectes.

Cas 2

Una persona menteix per evitar un càstig.

Cas 3

Una persona menteix per protegir algú d'un assassí.

Aquest tercer cas permet recuperar:

Sempre està malament mentir?

No cal resoldre'l definitivament.

6. PENSO

Explica la diferència entre equivocar-se i mentir. Posa un exemple de cada cas.

SESSIÓ 17

QUÈ ÉS UNA PERSONA?

Objectiu

Introduir l'antropologia filosòfica.

Conceptes

Ésser humà

Persona

Individu

Dignitat

1. Pregunta

Tots els éssers humans són persones?

Probablement diran sí.

Després:

Totes les persones han de ser necessàriament humanes?

Apareixen robots, extraterrestres, etc.

Perfecte.

2. Cas hipotètic

Imagina un extraterrestre que:

- parla;
- pensa;
- recorda;
- estima;
- pateix;
- pren decisions;

- sap que existeix.

Pregunta:

Seria una persona?

3. Explicació

En filosofia, “persona” no significa simplement:

una persona = un humà.

Podem preguntar quines característiques semblen importants:

- consciència;
- racionalitat;
- capacitat de sentir;
- identitat;
- llibertat;
- relació amb altres.

No cal donar-ne una definició definitiva.

Precisament és el problema.

4. Activitat

Ordenar de més important a menys important per considerar algú persona:

- tenir cos humà;
- parlar;
- pensar;
- sentir dolor;
- tenir memòria;
- ser conscient de si mateix;
- poder estimar;
- poder decidir.

Han de justificar-ne dues.

5. Discussió

Un nadó és persona encara que no pugui argumentar?
Això permet veure problemes de definicions massa simples.

6. PENSO

Quina característica consideres més important per parlar de “persona”?
Justifica-la.

SESSIÓ 18

SOM NOMÉS UN COS?

Objectiu

Introduir elementalment el problema cos-ment.

Conceptes

Cos
Ment
Pensament
Sensació
Consciència

1. Pregunta inicial

On és un pensament?

Pregunta aparentment simple, però excel·lent.

Poden respondre:

“al cervell”.

Pregunta:

El cervell i el pensament són exactament el mateix?

2. Exemple

Puc veure el teu cervell amb una màquina.

Però:

Puc veure directament el teu dolor?

Puc observar el cervell relacionat amb el dolor.

Però el dolor és també una experiència.

3. Explicació

Des de fa segles els filòsofs discuteixen què relació existeix entre:

cos

i

ment.

Preguntes:

- El pensament és només activitat cerebral?
- La ment és alguna cosa diferent del cos?
- Pot existir una ment sense cos?

No cal resoldre-ho.

4. Descartes elemental

Descartes va defensar una diferència profunda entre:

cos — realitat material.

ment — realitat que pensa.

Explicar només això.

5. Experiment mental

Si poguéssim construir un robot exactament igual que una persona i actués igual, com sabríem si realment sent alguna cosa?

Això funciona molt bé.

6. PENSO

Creus que pensar és exactament el mateix que tenir un cervell funcionant? Dona una raó.

No buscar una resposta determinada.

SESSIÓ 19

SOC LA MATEIXA PERSONA QUE QUAN TENIA CINC ANYS?

Objectiu

Introduir el problema de la identitat personal.

Conceptes

Identitat

Canvi

Memòria

Continuïtat

1. Pregunta

Ets la mateixa persona que quan tenies cinc anys?

Resposta probable:

sí.

Pregunta:

Però tens el mateix cos?

No exactament.

Penses igual?

No.

Recordes tot el que feies?

No.

Lavors:

Què és el que continua?

2. El vaixell de Teseu

Explicar adaptadament.

Un vaixell té 100 peces.

Cada any en substituïm una.

Al cap d'uns anys totes les peces són noves.

Pregunta:

Continua sent el mateix vaixell?

3. Aplicació a persones

El nostre cos canvia.

Les nostres idees canvien.

Els nostres gustos canvien.

I malgrat això diem:

“Soc jo.”

Per què?

4. Locke elemental

Introduir una idea:

John Locke va donar molta importància a la **memòria** en la identitat personal.

Pregunta:

Si perdéssim tots els records, continuariem sent la mateixa persona?

5. Discussió

Cas:

Una persona perd completament la memòria.

Continua sent ella?

Diferenciar:

mateix organisme

i

mateixa identitat personal.

6. PENSO

Què creus que fa que continuïs sent tu encara que canviïs amb el temps?

Tesi + raó + exemple.

SESSIÓ 20

QUÈ ENS DIFERENCIA DELS ALTRES ANIMALS?

Objectiu

Pensar críticament la singularitat humana sense assumir automàticament una superioritat absoluta.

Conceptes

Animal
Humà
Racionalitat
Llenguatge
Cultura

1. Pregunta

Què pot fer un ésser humà que cap altre animal pugui fer?

Anar escrivint respostes.

Probablement:

parlar,

pensar,

utilitzar eines,

tenir cultura,

estimar,

aprendre,

tenir emocions.

Ara anar problematitzant.

Animals utilitzen eines.

Animals aprenen.

Animals es comuniquen.

Animals poden tenir vincles.

La qüestió es complica.

2. Aristòtil elemental

Presentar dues expressions:

L'èsser humà és un animal racional.

i

L'èsser humà és un animal polític.

Explicar que això no significa simplement “més intel·ligent”.

3. Activitat

Fer dues columnes.

HUMANS I ALTRES ANIMALS

- sentir dolor;
- comunicar-se;
- utilitzar eines;
- cooperar;
- aprendre;
- tenir memòria.

CARACTERÍSTIQUES POSSIBLEMENT MÉS ESPECÍFIQUES DELS HUMANS

- llenguatge simbòlic molt complex;
 - institucions;
 - filosofia;
 - ciència;
 - lleis escrites;
 - reflexió explícita sobre la mort;
 - sistemes morals.
-

4. Pregunta problemàtica

Ser diferents significa ser superiors?

Important.

5. PENSO

Quina diferència entre humans i altres animals et sembla filosòficament més important? Explica per què.

SESSIÓ 21

PODEM PENSAR SENSE LLENGUATGE?

Objectiu

Reflexionar sobre la relació entre pensament i llenguatge.

Conceptes

Llenguatge

Pensament

Concepte

Símbol

1. Experiència inicial

Pregunta:

Pots pensar sense paraules?

Dona 30 segons.

Després:

Imagina una platja.

Probablement poden imaginar sense verbalitzar molt.

Ara pregunta:

Intenta pensar què significa “justícia” sense utilitzar cap paraula.

És més difícil.

2. Distinció

Podem tenir:

imatges mentals

sensacions

records

sense necessàriament formular frases.

Però el llenguatge sembla especialment important per al pensament abstracte.

3. Problema

Un nadó que encara no parla pensa?

Un gos pensa?

Una persona que no pot parlar pot pensar?

Això evita identificar ingenuament pensament i parla.

4. Activitat

Classificar:

Pot existir probablement sense llenguatge verbal?

- sentir dolor;
 - reconèixer una cara;
 - tenir por;
 - recordar un lloc;
 - entendre “democràcia”;
 - discutir què és la justícia;
 - imaginar un color.
-

5. Miniintroducció filosòfica

No cal donar Wittgenstein encara.

Simplement:

Molts filòsofs han considerat que llenguatge i pensament estan profundament relacionats.

Però no és evident que **tot** pensament sigui llenguatge.

6. PENSO

Creus que un animal que no parla pot pensar? Dona una raó i un exemple.

SESSIÓ 22

PROVA FILOSÒFICA — KRÍNOS ESO 1

REALITAT, PERSONA I IDENTITAT

Aquesta prova ha de mostrar una petita progressió respecte del primer trimestre.

PART A — CONCEPTES

20–25 minuts.

1. Explica breument:

realitat

aparença

mentida

identitat personal

2. Explica la diferència entre:

error i mentida.

3. Relaciona:

Plató

Descartes

Locke

amb:

- memòria i identitat;
- cos i ment;
- aparença i realitat.

No exigir una explicació historiogràfica.

Només l'associació conceptual.

PART B — RESPOSTA FILOSÒFICA

30 minuts.

Pregunta principal

Si una persona perdés tots els seus records, continuaria sent la mateixa persona?

Instruccions

Escriu aproximadament entre **8 i 12 línies**.

La resposta ha d'incloure:

1. una tesi clara;
2. almenys una raó;
3. un exemple;
4. si pots, una possible objecció.

No hi ha una única resposta correcta.

Es valorarà la qualitat de l'argumentació.

POSSIBLES RESPOSTES

No donar-les abans de l'examen.

Una resposta pot defensar:

Sí, perquè continua sent el mateix organisme.

Una altra:

No completament, perquè els records formen part de la identitat.

Una tercera:

Continua sent la mateixa persona biològicament però no psicològicament.

Aquesta última seria especialment interessant, però no s'ha d'exigir a 1r.

RÚBRICA KRÍNOS ESO 1

Criteri	Punts
Comprensió de la pregunta	20
Tesi	20
Argumentació	25
Conceptes	20
Expressió i coherència	15
Total	100

L'objecció suma qualitat dins argumentació, però encara **no és obligatòria**.

ACTIVITAT DE TANCAMENT DEL TRIMESTRE

Si queda temps, fer una última pregunta oral:

Quina pregunta d'aquest trimestre et sembla que encara no hem resolt?

Escriure'n algunes:

- Com sabem què és real?
- Què és la veritat?
- Què és una persona?
- Som només cos?
- Què ens fa ser nosaltres mateixos?

- Els animals pensen?
- Podem pensar sense llenguatge?

Explicar:

En filosofia, acabar un tema amb noves preguntes no significa haver fracassat.

Al contrari.

Moltes vegades significa que hem entès millor el problema.

PORTAFOLIS DEL SEGON TRIMESTRE

L'alumne hauria de conservar:

1. Exercici realitat/aparença.
 2. Esquema de la caverna.
 3. Activitat sobre els sentits.
 4. Exercici sobre la veritat.
 5. Diferència error/ignorància/mentida.
 6. Definició provisional de persona.
 7. Reflexió cos-ment.
 8. Vaixell de Teseu.
 9. Reflexió humans/animals.
 10. Pensament i llenguatge.
 11. Prova KRÍNOS.
-

PROGRESSIÓ ESPERADA

Al final del primer trimestre:

Tesi + raó.

Al final del segon:

Tesi + raó + exemple.

I els alumnes més avançats començaran espontàniament:

Tesi + argument + exemple + objecció.

AUTORS DEL TRIMESTRE

No memoritzar biografies.

PLATÓ

Problema:

aparença i realitat.

Imatge:

caverna.

DESCARTES

Problemes:

podem confiar completament en els sentits?

quina relació hi ha entre cos i ment?

LOCKE

Problema:

què ens fa continuar sent la mateixa persona?

Concepte:

memòria.

ARISTÒTIL

Problema:

què caracteritza l'ésser humà?

Conceptes:

animal racional / animal polític.

QUÈ HAURIA DE SABER FER UN ALUMNE A SETMANA SANTA?

Idealment:

DAVANT D'UNA PREGUNTA

No respondre immediatament.

Primer:

Què significa exactament?

DAVANT D'UNA AFIRMACIÓ

Preguntar:

Com ho sabem?

DAVANT D'UNA OPINIÓ

Preguntar:

Quina raó tens?

DAVANT D'UNA DEFINICIÓ

Preguntar:

Sempre és així?

DAVANT D'UN ARGUMENT

Preguntar:

Hi ha alguna excepció?

Això ja és una forma inicial però perfectament recognoscible de pensament filosòfic.

CONNEXIÓ AMB EL TERCER TRIMESTRE

Els dos primers trimestres han treballat principalment:

què podem conèixer?

i

què som?

El tercer trimestre farà el pas següent:

COM HEM DE VIURE?

Apareixeran:

- llibertat;
- responsabilitat;
- normes;
- lleis;
- justícia;
- igualtat;
- Aristòtil i política;
- animals;
- natura;
- generacions futures.

El curs acabarà així passant naturalment de:

epistemologia i antropologia

a

ètica i filosofia política.

FILOSOFIA 11–18

EDUCACIÓ EN VALORS CÍVICS I ÈTICS

1r ESO — TERCER TRIMESTRE

LLIBERTAT, NORMES I JUSTÍCIA

Durada prevista: 11 sessions d'una hora

Sessions: 23–33

Competències predominants: CE1, CE2 i CE3

ODS relacionats: ODS 10, 12, 13, 15 i 16

Producte final: debat filosòfic i resposta escrita final corregida amb KRÍNOS ESO 1.

OBJECTIUS DEL TRIMESTRE

En acabar el trimestre, l'alumnat hauria de ser capaç de:

- comprendre que llibertat no significa simplement fer qualsevol cosa;
- relacionar llibertat i responsabilitat;
- distingir costum, norma i llei;
- reflexionar sobre les raons per obeir o desobeir normes;
- comprendre elementalment els conceptes de justícia, igualtat i equitat;
- descobrir la dimensió política de la vida humana;
- plantejar problemes morals relacionats amb animals i natura;
- comprendre la idea de responsabilitat envers persones futures;
- elaborar una resposta filosòfica amb:

TESI → RAÓ → EXEMPLE → possible OBJECCIÓ.

VOCABULARI DEL TRIMESTRE

Llibertat

Responsabilitat

Decisió

Norma

Costum

Llei

Obediència

Justícia

Injustícia

Igualtat

Equitat

Societat

Política

Ciutadania

Dret

Deure

Responsabilitat moral

SESSIÓ 23

QUÈ SIGNIFICA SER LLIURE?

Objectiu

Introduir la llibertat com a problema filosòfic i evitar identificar-la simplement amb “fer el que vull”.

Conceptes

Llibertat
Elecció
Desig
Responsabilitat

1. Pregunta inicial

Escriu:

Ser lliure és poder fer sempre el que vols?

Demana una primera resposta:

Sí / No / Depèn.

2. Situacions

Cas A

Una persona pot menjar tants dolços com vulgui.

Ho fa cada dia encara que sap que li perjudica la salut.

Pregunta:

Està actuant lliurement?

Cas B

Una persona vol estudiar però no pot deixar de mirar el mòbil.

Pregunta:

Fa el que vol o fa el que desitja en aquell moment?

Apareix una distinció molt útil:

voler

i

tenir un impuls o desig.

3. Explicació

Podem començar amb una definició provisional:

Ser lliure és poder decidir entre diferents possibilitats i actuar segons una decisió pròpia.

Però immediatament apareixen problemes:

- podem controlar tots els nostres desigs?
 - som lliures si algú ens obliga?
 - som lliures si desconexem les conseqüències?
 - podem ser esclaus d'un hàbit?
-

4. Activitat

Classificar:

LLIURE / POC LLIURE / DIFÍCIL DE DECIDIR

1. Algú t'obliga físicament a fer una cosa.
2. Fas una cosa perquè tots els teus amics la fan.
3. Decideixes després de pensar les conseqüències.
4. No pots deixar un hàbit que et perjudica.
5. Acceptes una norma perquè comprens per què existeix.

Justificar-ne almenys dues.

5. PENSO

Explica què significa per a tu ser lliure. No n'hi ha prou amb dir “fer el que vull”: dona una raó.

SESSIÓ 24

PUC FER TOT EL QUE VULL?

Objectiu

Relacionar llibertat i límits.

Conceptes

Llibertat

Límit

Responsabilitat

Dret

1. Pregunta

Si soc lliure, per què no puc fer tot el que vulgui?

2. Exemple

Imagina que un alumne diu:

“Soc lliure i, per tant, puc posar música fortíssima durant tota la classe.”

Pregunta:

Què passa amb la llibertat dels altres?

3. Idea central

La llibertat humana es produeix en un món compartit.

Per això apareix el problema dels **límits**.

La meua llibertat pot entrar en conflicte amb:

- la llibertat d'altres;
 - els drets d'altres;
 - la seguretat;
 - normes comunes.
-

4. Activitat de frontera

Decidir si hauria d'estar permès:

- cridar al carrer;
- conduir sense cinturó;
- fumar en qualsevol espai;
- insultar una persona;
- practicar un esport perillós;
- circular molt ràpid per una carretera buida.

No busquem totes les respostes jurídiques.

Busquem:

Quina raó justificaria limitar una llibertat?

5. Fórmula important

Escriure:

Una limitació de la llibertat necessita justificació.

Pregunta:

Quines justificacions poden ser bones?

6. PENSO

Posa un exemple en què cregueu que limitar la llibertat d'una persona està justificat i explica per què.

SESSIÓ 25

COSTUM, NORMA I LLEI

Objectiu

Distingir diferents tipus de regles socials.

Conceptes

Costum

Norma

Llei

Sanció

1. Pregunta

Per què fem cua?

No hi ha necessàriament una llei específica per a cada cua.

I tanmateix ho esperem.

2. Distinció

COSTUM

Manera habitual de fer les coses en una comunitat.

NORMA

Regla que indica què es considera que hem de fer.

LLEI

Norma formal establerta per una autoritat política i que pot tenir sancions jurídiques.

3. Activitat

Classificar:

- saludar quan entres en una casa;
- no robar;
- portar cinturó de seguretat;
- no parlar mentre algú exposa;
- celebrar aniversaris;
- pagar impostos;
- deixar seient a una persona que ho necessita.

Algunes poden pertànyer a més d'una categoria.

Això és interessant.

4. Problema filosòfic

Si una cosa és costum, significa que està bé?

Exemples històrics senzills:

Alguns costums han estat injustos.

Per tant:

tradició ≠ justificació moral automàtica.

5. PENSO

Pot existir un costum injust? Explica-ho amb un exemple real o inventat.

SESSIÓ 26

PER QUÈ HEM D'OBEIR LES LLEIS?

Objectiu

Introduir el problema de l'obligació política.

Conceptes

Llei

Obediència

Autoritat

Justificació

1. Pregunta

Una llei és justa simplement perquè és una llei?

2. Dos casos

Cas A

Una norma obliga a conduir per un costat determinat de la carretera.

Sembla raonable.

Cas B

Imagina una llei que prohibeix estudiar a una part de la població només per haver nascut en un grup determinat.

Pregunta:

Hauríem d'obeir-la?

3. Explicació

Normalment tenim bones raons per obeir les lleis:

- permeten coordinar-nos;
- protegeixen drets;
- resolen conflictes;
- fan possible una societat estable.

Però la filosofia pregunta:

Hi ha algun límit a l'obediència?

4. Introducció molt breu a Sòcrates

Explica que Sòcrates va acceptar la condemna de la ciutat tot i considerar problemàtic el judici.

No cal entrar a fons en el *Critó*.

Simplement:

Quina obligació tenim envers les lleis de la comunitat?

5. Activitat

Ordenar aquestes raons de millor a pitjor:

Obeeixo perquè em castigaran.

Obeeixo perquè la llei és justa.

Obeeixo perquè tothom ho fa.

Obeeixo perquè les normes comunes fan possible la convivència.

Debate diferències.

6. PENSO

Creus que hi ha lleis que moralment no hauríem d'obeir? Explica en quines condicions.

SESSIÓ 27

QUÈ ÉS LA JUSTÍCIA?

Objectiu

Introduir el concepte de justícia i distingir-lo del simple benefici personal.

Conceptes

Justícia

Injustícia

Imparcialitat

Dret

1. Cas

Hi ha un pastís per repartir entre quatre persones.

Pregunta:

Quin repartiment seria just?

Resposta inicial probable:

Una quarta part cadascú.

Canvia la situació:

Una persona no ha menjat en dos dies.

Una altra ja ha menjat.

Ara:

Continua sent evident que 25 % per a cadascú és el més just?

2. Explicació

La justícia pot implicar diferents criteris:

- igualtat;
- necessitat;
- mèrit;
- drets;
- compensació.

A vegades entren en conflicte.

3. Activitat

Quin criteri utilitzaries?

Cas 1

Repartir 10 ordinadors entre alumnes.

Cas 2

Donar una beca.

Cas 3

Repartir premis d'una competició.

Cas 4

Distribuir menjar després d'una emergència.

4. Pregunta filosòfica

Just és sempre donar a tothom exactament el mateix?

Prepara la sessió 28.

5. PENSO

Defineix provisionalment què significa per a tu "justícia". Posa un exemple.

SESSIÓ 28

IGUALTAT O EQUITAT?

Objectiu

Comprendre que tractar tothom igual i tractar tothom justament no sempre coincideixen.

Conceptes

Igualtat
Equitat
Necessitat
Oportunitat

1. Cas senzill

Tres alumnes volen mirar un partit per sobre d'una tanca.

Un és alt.

Un és mitjà.

Un és baix.

Disposem de tres caixes.

Repartiment A

Una caixa cadascú.

Repartiment B

Cap caixa per a l'alt, una per al mitjà i dues per al baix.

Pregunta:

Quin repartiment és més igual?

Quin permet que tots vegin?

2. Precaució conceptual

Explicar que **equitat no significa simplement “donar més a qui vulguem”**.

Significa considerar diferències rellevants per poder justificar un tractament diferent.

3. Activitat

Debate:

Tots els alumnes haurien de tenir exactament el mateix temps per fer un examen?

Introduir casos:

- dislèxia;
- lesió a la mà;
- desconeixement lingüístic recent.

Pregunta:

Tractar diferent pot ser just?

4. Problema

Quan una diferència és rellevant?

Aquesta és la pregunta filosòficament interessant.

5. PENSO

Explica amb un exemple la diferència entre igualtat i equitat.

SESSIÓ 29

ARISTÒTIL: SOM ANIMALS POLÍTICS?

Objectiu

Comprendre que la vida humana és necessàriament social i política.

Conceptes

Aristòtil

Societat

Política

Comunitat

Ciutadania

1. Pregunta

Podria una persona viure completament sola des que neix?

No només:

Podria sobreviure?

Sinó:

Podria aprendre a parlar?

Podria tenir cultura?

Podria saber què és una norma?

2. Aristòtil

Introduir l'expressió:

L'ésser humà és un animal polític.

Explicar que “polític” no significa:

partits,

eleccions,

televisió.

Ve de la **polis**, la comunitat.

L'ésser humà viu i es desenvolupa amb altres.

3. Activitat

Quines coses només són possibles perquè vivim socialment?

- llenguatge;
- educació;
- diners;
- lleis;
- carreteres;
- ciència;
- música;
- institucions.

4. Problema filosòfic

Què és més important: l'individu o la comunitat?

No resoldre.

Dues posicions:

A

La societat existeix per protegir els individus.

B

Sense societat ni tan sols arribaríem a ser plenament humans.

5. PENSO

Explica amb un exemple què podria voler dir Aristòtil quan diu que l'ésser humà és un “animal polític”.

SESSIÓ 30

QUINA RELACIÓ TENIM AMB LA NATURA?

Objectiu

Passar d'una consideració purament utilitària de la natura a una interrogació ètica.

Conceptes

Natura

Valor

Antropocentrisme

Responsabilitat

1. Pregunta

Un bosc només té valor perquè és útil als humans?

2. Dos punts de vista

Perspectiva A

Els boscos tenen valor perquè:

- produeixen recursos;
- regulen el clima;
- ens proporcionen espais;
- beneficien els humans.

Perspectiva B

Un bosc podria tenir valor encara que cap humà l'utilitzés.

Pregunta:

Quina diferència hi ha?

3. Introducció elemental

ANTROPOCENTRISME

La consideració moral se centra principalment en l'ésser humà.

No cal presentar-lo necessàriament com una teoria “dolenta”.

Simplement com un punt de vista.

4. Experiment mental

Descobrim un planeta sense humans però ple de formes de vida.

Sabem que serà destruït per una nau automàtica.

Podem impedir-ho sense cap cost.

Pregunta:

Hauríem de salvar-lo?

Si responen sí:

Per què, si cap humà hi viu?

5. PENSO

Creus que la natura té valor encara que no sigui útil als humans? Dona una raó.

SESSIÓ 31

ELS ANIMALS TENEN DRETS?

Objectiu

Introduir la consideració moral dels animals.

Conceptes

Animal

Patiment

Interès

Dret

Consideració moral

1. Pregunta

Per què està malament fer patir un gos sense necessitat?

Probablement unanimitat.

Després:

Què és exactament el que fa que estigui malament?

Aquí poden aparèixer:

- és viu;
- pateix;

- sent;
 - té por;
 - no és necessari.
-

2. Problema

Si el que importa és la capacitat de patir, per què hauríem de tractar de manera completament diferent animals diferents?

No cal entrar encara sistemàticament en Singer.

3. Casos

Ordenar moralment:

1. Matar un mosquit que t'està picant.
2. Fer mal a un gos per diversió.
3. Experimentar amb un animal per produir un medicament vital.
4. Matar un animal per menjar.
5. Matar un animal en perill d'extinció per aconseguir un trofeu.

Pregunta:

Per què canvia el judici?

4. Distinció

No és el mateix afirmar:

Els animals són iguals als humans.

que:

Els interessos dels animals mereixen alguna consideració moral.

5. PENSO

Quina característica d'un animal creus que ens dona una raó per tenir-lo en consideració moral?

Tesi + raó + exemple.

SESSIÓ 32

TENIM OBLIGACIONS ENVERS LES GENERACIONS FUTURES?

Objectiu

Introduir la responsabilitat intergeneracional.

Conceptes

Responsabilitat
Generacions futures
Conseqüència
Sostenibilitat

1. Pregunta

Podem perjudicar una persona que encara no ha nascut?

Al principi sembla estrany.

2. Cas

Imagina que sabem que una substància contaminant continuarà en un riu durant 200 anys.

La fem servir ara perquè és molt barata.

Les conseqüències les patiran principalment persones que encara no han nascut.

Pregunta:

Estem fent alguna cosa injusta?

3. Problema conceptual

Les generacions futures:

- no ens poden votar;
- no poden protestar;
- no poden negociar amb nosaltres.

I tanmateix les nostres decisions poden afectar-les profundament.

4. Activitat

Analitzar:

- residus nuclears;
- canvi climàtic;
- destrucció de boscos;
- extinció d'espècies;
- deute públic.

No convertir-ho en classe de ciències ambientals.

La pregunta és:

Quina responsabilitat moral tenim envers persones futures?

5. Experiment mental

Tens una casa que després passarà als teus nets.

Pots:

A

Cuidar-la.

B

Treure'n tot el benefici possible i deixar-la pràcticament destruïda.

Pregunta:

El fet que encara no existeixin els teus nets elimina la responsabilitat?

6. PENSO

Explica per què podríem tenir obligacions envers persones que encara no han nascut.

SESSIÓ 33

TANCAMENT DEL CURS

QUÈ SIGNIFICA VIURE BÉ?

Aquesta ha de ser una sessió especial.

Recull tot el curs.

PRIMERA PART

GRAN PREGUNTA

Escriu a la pissarra:

QUÈ SIGNIFICA VIURE BÉ?

Recorda preguntes del curs:

CONEIXEMENT

És millor saber o ignorar?

PERSONA

Què ens fa ser nosaltres?

LLIBERTAT

Ser lliure és fer el que volem?

JUSTÍCIA

Hem de pensar en els altres?

SOCIETAT

Podem viure completament sols?

NATURA

Només importen els humans?

SEGONA PART

QUATRE RESPOSTES POSSIBLES

Presenta sense donar noms al principi:

A

Viure bé significa obtenir molt plaer.

B

Viure bé significa ser una bona persona.

C

Viure bé significa ser lliure.

D

Viure bé significa viure justament amb els altres.

Pregunta:

Són incompatibles?

Alguna és més important?

TERCERA PART

CONNEXIÓ AMB FILÒSOFS

Ara sí:

ARISTÒTIL

La vida bona té a veure amb desenvolupar virtuts i realitzar bé les capacitats humanes.

EPICUR

La felicitat està relacionada amb el plaer, però no amb perseguir qualsevol plaer immediat.

Només introduir Epicur.

El treball sistemàtic arribarà a 2n.

QUARTA PART

GRAN DEBAT FINAL

Pregunta:

Una persona podria ser feliç vivint injustament?

Aquesta és una pregunta fantàstica per tancar.

Permet relacionar:

felicitat,

justícia,

llibertat,

societat,

responsabilitat.

CINQUENA PART

RESPOSTA FINAL KRÍNOS ESO 1

Pregunta

Què creus que és més important per viure bé: ser lliure, ser feliç o ser just?

Pots defensar-ne una, combinar-les o proposar una altra resposta.

Instruccions

Escriu entre **10 i 15 línies**.

Inclou:

1. una tesi;
 2. dues raons;
 3. almenys un exemple;
 4. si pots, una objecció.
-

CORRECCIÓ

Rúbrica KRÍNOS ESO 1:

Criteri	Punts
Comprensió	20
Tesi	20
Argumentació	25
Conceptes filosòfics	20
Coherència i expressió	15
Total	100

La presència d'una objecció ben utilitzada serveix per valorar especialment positivament l'argumentació.

ACTIVITAT FINAL DE METACOGNICIÓ

Després de l'exercici, recuperar la pregunta que van escriure a la **sessió 1**:

Escriu una pregunta filosòfica.

Ara demanar:

1.

Tornaries a escollir la mateixa pregunta?

2.

Quina és la pregunta filosòfica més interessant que has descobert aquest curs?

3.

Quina pregunta continues sense saber respondre?

4.

Quina cosa has après sobre com s'ha de discutir?

5.

Completa:

Abans pensava que donar una opinió era...

Ara penso que argumentar significa...

Aquest material és molt valuós per veure el progrés real.

PORTAFOLIS DEL TERCER TRIMESTRE

L'alumne hauria de conservar:

1. Definició provisional de llibertat.
 2. Exemple de límit justificat.
 3. Costum/norma/llei.
 4. Reflexió sobre lleis injustes.
 5. Definició de justícia.
 6. Igualtat/equitat.
 7. Aristòtil i animal polític.
 8. Valor de la natura.
 9. Consideració moral dels animals.
 10. Generacions futures.
 11. Assaig filosòfic final.
-

AVALUACIÓ FINAL DE 1r ESO

No faria una mitjana purament mecànica de proves.

Valoraria l'evolució competencial.

EVIDÈNCIES PRINCIPALS

35 %

Produccions filosòfiques corregides amb KRÍNOS ESO 1.

30 %

Activitats conceptuals i aplicacions.

20 %

Portafolis filosòfic.

15 %

Argumentació oral i participació en diàlegs filosòfics.

INDICADORS FINALS

NA

L'alumne:

- respon de manera habitual sense justificar;
- no identifica el problema;
- confon conceptes bàsics;
- presenta dificultats importants per construir una resposta coherent.

AS

L'alumne:

- comprèn la pregunta;
- formula una resposta;
- dona almenys una raó pertinent;
- utilitza alguns conceptes correctament.

AN

L'alumne:

- formula una tesi clara;
- dona diverses raons;
- utilitza exemples;
- mostra coherència;
- aplica adequadament els conceptes treballats.

AE

L'alumne:

- identifica matisos del problema;
- argumenta de manera clara i ordenada;
- utilitza els conceptes amb precisió;
- presenta bons exemples;
- pot anticipar objeccions o dificultats;
- revisa la pròpia posició quan troba millors raons.

QUÈ HAURIA D'HAVER ACONSEGUIT UN ALUMNE AL FINAL DE 1r?

No m'interessaria principalment que recordés que Tales pensava que l'arjé era l'aigua.

M'interessaria que hagués adquirit aquests reflexos:

QUAN ALGÚ AFIRMA ALGUNA COSA

Per què?

QUAN LI DONEN UNA EXPLICACIÓ

Quines raons tenim per creure-la?

QUAN TROBA UNA DEFINICIÓ

Sempre és així?

QUAN ESCOLTA UNA OPINIÓ DIFERENT

Quin argument té?

QUAN DEFENSA UNA POSICIÓ

Puc donar una raó i un exemple?

QUAN TROBA UNA CONTRADICCIÓ

Les dues afirmacions poden ser vertaderes alhora?

QUAN DESCOBREIX QUE ESTAVA EQUIVOCAT

No ho interpreta necessàriament com un fracàs.

Pot entendre:

He canviat d'opinió perquè he trobat una raó millor.

Aquesta última actitud és possiblement un dels aprenentatges filosòfics més importants de tot el curs.

MAPA CONCEPTUAL DE TOT 1r ESO

PRIMER TRIMESTRE

APRENDRE A PENSAR

pregunta

↓

mite / logos

↓

Sòcrates

↓

opinió / coneixement

↓

tesi

↓

argument

↓

coherència

SEGON TRIMESTRE

QUÈ PODEM CONÈIXER I QUÈ SOM?

realitat / aparença

↓

Plató

sentits

veritat

persona

cos / ment

identitat

humans / animals

pensament / llenguatge

TERCER TRIMESTRE

COM HEM DE VIURE?

llibertat

responsabilitat

normes

lleis

justícia

igualtat / equitat

societat

natura

animals

generacions futures

vida bona

AUTORS DE 1r ESO

En acabar el curs l'alumnat haurà entrat en contacte, de manera molt elemental, amb:

Tales

— explicació racional de la natura.

Anaximandre

— recerca d'un principi originari.

Heràclit

— canvi.

Sòcrates

— pregunta, definició i reconeixement de la ignorància.

Plató

— aparença i realitat.

Descartes

— dubte sobre els sentits i problema cos-ment.

Locke

— memòria i identitat.

Aristòtil

— racionalitat, sociabilitat, política i vida bona.

Epicur

— només introducció final a la qüestió de la felicitat.

Cap d'aquests autors necessita ser estudiat com un "tema d'història de la filosofia".

Funcionen com a **interlocutors dins d'un problema**.

FITXA FINAL DE L'ALUMNE

Aquesta fitxa pot anar enganxada a l'última pàgina del quadern.

EL MEU PRIMER ANY DE FILOSOFIA

Ara sé que una pregunta filosòfica...

Una opinió no és un argument perquè...

Una bona raó ha de...

Una contradicció és...

El problema filosòfic que més m'ha interessat és...

La idea filosòfica amb què estic més en desacord és...

La pregunta que encara no sé respondre és...

PONT CAP A 2n ESO

A 1r hem après sobretot:

COM COMENÇAR A PENSAR.

A 2n la pregunta central serà diferent:

COM PODEM SABER SI UNA ACCIÓ ÉS BONA O DOLENTA?

Començarem amb:

- moral i ètica;
- llibertat i responsabilitat;
- intencions i conseqüències;
- dilemes morals;
- Aristòtil;
- Epicur;
- estoïcisme.

I, a partir d'aquí, entrarem ja en:

Hobbes, Locke, Rousseau, democràcia, drets humans, tecnologia, intel·ligència artificial, bioètica i transhumanisme.

Per tant, **2n ESO** representarà un augment clar de densitat filosòfica respecte de **1r**.